

Den sociala skolan

*En fenomenologisk studie om hur ungdomar i behandling
har upplevt sin skolgång*

Rebecca Osberg

Mälardalens Högskola

Institutionen för samhälls- och teknikutveckling

Sociologi med socialpsykologisk inriktning 61-90 SOA300

Vårterminen 2010

Handledare: Lennart Carlsson

Examinator: Mekuria Bulcha

Tack!

Jag vill börja med att tacka de behandlingshem som med öppna armar tog emot mig. Framförallt vill jag tacka de ungdomar som genom sina berättelser har gjort denna uppsats möjlig. Ni visade ett sällsamt mod och jag önskar er ett stort lycka till i livet!

Ett stort tack till min handledare som varit ett stort stöd under processen gång.

Även ett tack till familj och vänner som har lyssnat , stöttat och kommit med bra idéer.

Tack!

Abstract

Denna uppsats söker hur ungdomar som befinner sig i behandling har upplevt sin skolgång. Sju kvalitativa intervjuer med ungdomar som befinner sig i eller har avslutat sin behandling för droger och/eller kriminalitet utgör grunden för uppsatsen. Metoden som valts är fenomenologi för att kunna fånga essensen i ungdomarnas berättelser. Den tidigare forskningen visade att ungdomar som använder sig av droger är benägna till att avsluta sin skolgång i förtid. Genom intervjuerna har fem olika teman kunnat urskiljas: *upplevelse, närvaro, intresse av att inhämta kunskap, rollen i skolan och förmågan att hålla sig till skolans regler*. Dessa teman utgjorde tillsammans en essens: *Den sociala skolan*. Det som framkommer genom intervjuerna har sedan diskuterats och kopplats till tidigare forskning samt de valda teorierna, socialisationsprocessen och kontrollteorin.

Sökord: ungdom, skola, engagemang, droger, fenomenologi, sociologi, kompisar, inflytande.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1. Syfte och frågeställningar.....	5
1.2. Avgränsning	5
1.3 Begreppsföklaringar:.....	5
1.4 Disposition	5
2. Tidigare forskning	6
2.1 Tema – Trivsel i skolan.....	6
2.2 Tema - Skolnärvaro.....	7
2.3 Tema – skolengagemang.....	7
2.4 Tema- kompisinflytande	8
2.5 Sammanfattning av tidigare forskning	9
3. Teori	10
3.1 Socialisationsprocess.....	10
3.2 Kontrollteori.....	10
4. Metod:	11
4.1 Presentation av den fenomenologiska ansatsen	12
4.2 Min förförståelse inom ämnet	12
4.3 Tillvägagångssätt.....	13
4.3.1 Urval	13
4.3.2 Datainsamling	13
4.3.3 Kvalitativa intervjuer	14
4.3.4 Analys av data enligt fenomenologi	14
4.4 Forskningsetiska principer	15
5. Resultat/Analys	15
5.1 Tema 1 – Elevens upplevelse av skolan.....	16
5.2 Tema 2 – Närvaro i skolan	17
5.3 Tema 3 - Intresse av att inhämta kunskap.....	18
5.4 Tema 4 - Rollen i klassrummet	19
5.5 Tema 5 - Om att lyssna på lärare och att förhålla sig till skolans regler.....	20
5.6 Essensen: Den sociala skolan.....	21
6. Diskussion	21
6.1 Resultat i anknytning till frågor/syfte.....	21
6.2 Resultat i anknytning till tidigare forskning.....	22
6.3 Resultat i anknytning till teorier.....	23
6.4. Metoddiskussion.....	23
6.5 Avslutande diskussion.....	24
7. Sammanfattning	25

Bilaga 1..... 28

1. Inledning

Intresset till denna uppsats kommer först och främst från att jag arbetat med ungdomar som befinner sig i behandling. Eftersom skolan, för de flesta ungdomar är en central del i livet så blev jag intresserad av att titta närmre på hur några av dem har upplevt sin skolgång. De flesta av de ungdomar jag arbetat med har haft olika sorters problem under sin skolgång och deras negativa syn på skolan har följt som en röd tråd genom mina år som behandlare. Jag är intresserad av att se om det finns några likheter i ungdomarnas berättelser för att kunna få en ökad förståelse för dessa ungdomar i mitt fortsatta yrkesliv.

Skolan är en av de platser där man spenderar den största delen av sin tid som ungdom. I det förindustriella samhället var skolan inte en självklar del av vardagen utan enbart till för dem som hade tid och pengar.¹ Idag säger skollagen att: ”Alla barn och ungdomar skall, oberoende av kön, geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom”.²

I skolans läroplan så står det tydligt att skolan ska förmedla och hos de unga förankra de grundläggande värden som vårt samhällsliv vilar på. Skolan ska också vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran och utveckling. Omsorg om den enskildes välbefinnande och utveckling skall prägla verksamheten. Eleven ska vidare möta respekt från skolan för sin person och sitt arbete.³ Det är alltså tydligt att skolan och dess aktörer har ett stort inflytande på den unges liv och de har också ett stort ansvar hängandes över sina axlar. Vi får löpande information om att det finns för lite resurser på skolorna och att det finns för få lärare. Lärarna har ofta ensamt ansvar för upp mot 25 elever. Att lära ut sitt ämne till så många elever är en stor utmaning men att utöver det även ha ansvar för elevens fostran och välmående är om möjligt ett ännu större ansvar. Skolan är ofta uppe för diskussion och vi har alla mer eller mindre en koppling till den som institution.

Att inte tycka om att gå i skolan är inte ovanligt under de åren då det råder skolplikt och för några så fortsätter detta genom hela skoltiden. Ju äldre man blir desto fler andra intressen är det som kommer in i bilden. Allt ifrån intresse för olika sporter och fritidsaktiviteter till ett nyväckt intresse för sexuella relationer. De flesta ungdomar testar någon gång på att dricka alkohol och det är även en stor del som provar på narkotika under dessa år. Den stora majoriteten av ungdomarna klarar av denna experimentfas utan större följder eftersom denna fas kan ses som ett försök till att ta reda på vem man själv är och vad man själv vill. Alla aktiviteter i livet kräver ett visst mått av engagemang och det är detta engagemang som har varit mitt huvudsakliga intresse under uppsatsens gång. Den skolplikt som råder kräver ett stort engagemang för att kunna klara av skolarbetet och för att kunna få betyg. Skolplikten innefattar alla barn mellan 7 och 16 år och med det innebär att alla barn ”ska fullgöra skolplikten i grundskolan”.⁴ Skolplikten ses oftast som positiv men för de ungdomar som inte är engagerade i skolan och som väljer att distansera sig från denna så kan detta istället leda till problem.⁵ Tidigare forskning har visat att ungdomar som använder sig av droger är generellt mindre engagerade i skolan och är oftare benägna till att göra mindre förseelser i skolan. Det är dessa problem som jag skulle vilja gå djupare in på och förhoppningsvis på så sätt kunna få en ökad förståelse för ungdomar som inte går smärtfritt genom sin skolgång.

---

¹ Giddens 2003;416

² Skollagen (1985:1100) 1 kap. §2

³ LPO94/Kap 1-Skolans värdegrund och uppdrag

⁴ Skollagen (1985:1100) 3 kap. §2

⁵ Olesen och Pedersen 2004 s.

1.1. Syfte och frågeställningar

Syftet med undersökningen är att studera hur ungdomar i behandling för kriminalitet och/eller missbruksproblematik har upplevt sin skolgång. Jag vill studera hur skolgången har fungerat för de ungdomar som har en avvikarkarriär, särskilt med avseende på om det finns några gemensamma nämnare i deras skolgång.

Frågeställningar:

Hur har ungdomar som befinner sig i behandling upplevt sin skolgång?

Hur har ungdomarna upplevt sin närvaro i skolan?

Hur har ungdomarna upplevt sitt intresse av att inhämta kunskap?

1.2. Avgränsning

Jag har valt att intervjua ungdomar som befinner sig eller har befunnit sig på behandling för missbruk och/eller kriminalitet, både enligt SoL och LVU. Jag har medvetet bortsett från hur dessa problem kan vara relaterade till familj och uppfostran trots min medvetenhet om att dessa kan vara av stor relevans. Mycket av den forskning som finns om avvikande beteende hos ungdomar fokuserar på familjehistoria, uppväxtmiljö, relationserfarenheter, klasstillhörighet och könstillhörighet och har försökt att där finna orsakssamband och bakgrundsfaktorer.⁶ Forskningen kring upplevelse av skolgången är däremot ett relativt utforskat område och som jag anser vara en viktig aspekt för att sedan kunna gå vidare och se varför upplevelsen har varit negativ eller positiv.

1.3 Begreppsföklaringar:

För att lättare kunna följa med i uppsatsen så följer nedan en förklaring av vissa begrepp som jag har valt att använda mig av.

Med *långt skolengagemang* menas att eleven på ett eller annat sätt inte engagerar sig i det som skolan ska förmedla. Eleven lyssnar inte aktivt på lektionerna utan hittar istället på saker som inte har med skolan att göra. Detta kan vara allt från att störa de andra eleverna till att skolka. Reglerna som skolan har satt upp följs inte heller utan eleven låter bli att komma i tid till lektioner och lyssna på det som lärarna säger.

Med *behandling* så avser jag de ungdomar som enligt SoL eller LVU har blivit placerade på behandlingshem. Anledningarna till att de har hamnat på behandling är till största delen drog och/eller alkoholmissbruk men många av dem har även kriminella bakgrunder.

I uppsatsen så har begreppet *avvikande beteende använts* för att kunna se ungdomarnas handlingar ur ett teoretiskt perspektiv. Avvikande beteende är enligt Howard S. Becker när individer inte följer de sociala regler som finns uppsatta inom alla sociala grupper. När en individ bryter mot dessa regler så kan denne ses som *utanförstående*. Individen som betecknas som utanförstående kan dock ha en helt annan syn på saken och kanske inte accepterar den regel som han döms och kan även tycka att den eller de personer som dömer honom inte är legitima att göra det. Det skapar alltså enligt Becker en dubbelsidighet hos individen som kan vara en början till ett livslångt utanförskap.⁷

1.4 Disposition

Uppsatsen består av sex avsnitt där det inledande avsnittet består av inledning, frågeställningar/syfte och en avgränsning inför ämnet. I detta avsnitt finns även ett antal begrepp förklarade för att lättare kunna följa med i uppsatsen. Avsnitt två rör den tidigare

⁶ Berglund, 2000; 32 ursprungligen Ohlsson & Swärd.

⁷ Howard S. Becker. 2006 ;17-22

forskning som valts ut. Den tidigare forskningen är indelad i olika teman för att kunna få en tydligare linje. Det tredje avsnittet innehåller en presentation av kontrollteorin och socialisationsprocessen, vilka är de teorier som har valts ut. Avsnitt nummer fyra är ett metodavsnitt där den kvalitativa forskningsmetoden presenteras närmre genom att redogöra för hur forskningen har bedrivits. Nästkommande avsnitt som således är avsnitt nummer fem behandlar vilka resultat som studien har gett. Dessa resultat är indelade i olika teman enligt den fenomenologiska ansatsen. Det sista och sjätte avsnittet är en diskussionsdel där resultatet sätts i kontext till syfte/frågeställningar, den tidigare forskningen samt de teorier som valts. Denna del avslutas med en metoddiskussion samt egna reflektioner kring studien och även förslag till vidare forskning inom ämnet.

2. Tidigare forskning

Det finns mycket forskning om skolan och om droger och kriminalitet. När artiklarna valdes så var intresset att söka om det finns några rapporter på hur droger och kriminalitet kan vara en faktor till att ungdomar inte är engagerade i skolan. Jag har även valt att titta på om det finns artiklar som berör relationer med andra elever och vad dessa kan ha för inverkan på ungdomars upplevelse av skolan. Den tidigare forskningen har sökts fram efter det att intervjuerna är gjorda och således är artiklarna av sådan art att de berör de teman som framkommit under intervjuernas gång. Detta för att inte äventyra att intervjuerna på något sätt blir styrda.

Artiklarna har hittats i sökmotorer via Mälardalens Högskola och de utvalda artiklarna har hittats via: JSTOR, Sociological Abstracts och ELIN@Mälardalen.

Sökorden är de som är nämnda i abstracten. Det är dock viktigt att nämna att de ord som står i abstract är på svenska men samma ord har även sökts på engelska. Alla ord har inte fått träffar medan en del har fått ett mycket stort antal träffar. Efter detta har artiklarna blickats igenom för att se om det är något som är av relevans för uppsatsen. De sex rapporter som uppfattats som de mest väsentliga har sedan valts ut för att kunna få en inblick i hur annan forskning kring ämnet har sett ut. Dessa artiklar har sedan delats upp i olika teman som är redovisade i kommande avsnitt.

2.1 Tema – Trivsel i skolan

Det första temat belyser hur ungdomar uppfattar att de trivs i skolan. Detta tema utgår från artiklar som berör hur ungdomar som använder droger skiljer sig från ungdomar som inte använder droger och hur dessa skiljer sig i sin uppfattning om hur de har upplevt skolgången.

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) gör årligen undersökningar av skolevers drogvanor. Varje år skickas det ut omfattande enkäter till niondeklasser och årskurs två på gymnasiet. 2009 valdes 600 skolklasser runt om i landet ut där sannolikheten att komma med i urvalet stod i direkt proportion till hur många elever det gick på varje skola. 15 procent av niondeklasserna och 24 procent av årskurs två på gymnasiet är uppgivna som bortfall.

Enligt CAN:s skolundersökning så framkommer det att dålig trivsel i skolan och användande av droger inte har ett signifikant samband men att det ändå finns en tendens till att dessa kategorier har en anknytning till varandra. Av de som har använt narkotika uppger fem procent av pojkarna och flickorna att de inte trivs i skolan. Siffran för de som inte använder narkotika var i genomsnitt tre procent.

Bland de som dricker alkohol så ökar andelen av de som inte trivs i skolan ju mer de har uppgett att de konsumerar alkohol. Här har sex procent av de som räknas som

högkonsumenter uppgett att de trivs ganska eller mycket dåligt i skolan. Andelen icke-konsumenter som har uppgett att de inte trivs i skolan är i snitt tre procent.⁸

2.2 Tema - Skolnärvaro

Det andra temat rör sambandet mellan ungdomar som använder droger och skolk/avhoppning från skolan. Detta tema har valts då det enligt gällande forskning finns en markant skillnad mellan dessa ungdomar och de ungdomar som inte använt sig av droger eller enbart testat droger ett par gånger.

I artikeln ”*dropping out of highschool and drug involvement*” studeras sambandet mellan användandet av illegala droger och avhoppning från skolan. Artikeln tar upp många faktorer som kan leda till att ungdomar hoppar av skolan. Studier har visat att oförmåga till att anpassa sig till generella attityder och värderingar och försök till att få vuxen status har en betydelse för om man börjar med avvikande aktiviteter, såsom användande av droger. Ungdomar som röker marijuana karaktäriseras ofta som människor med bristande engagemang och hängivenhet till konventionella värderingar och institutioner (med institutioner menas här bland annat familj och skola). Ungdomar som använder sig av droger har också ofta sämre relation med föräldrar, starkare band till kompisar, sämre betyg, negativ attityd till skolan, lägre självkänsla, är oftare borta från skola, mindre religiösa, mer deprimerade, trotsigare, i högre utsträckning benägna att ta risker och medverkar i större utsträckning i brytande av regler. Studien är gjord på en redan befintlig flerstegsstudie på över 12000 amerikanska ungdomar i åldern 14-21. Resultatet av studien visade att 22,3% av ungdomarna hade hoppat av skolan någon gång under sin utbildning. Skillnaden mellan de som inte använde droger och de som gjorde var signifikant. Författarna av studien räknar cigaretter, alkohol och narkotika som droger.⁹

Enligt CAN:s rapporter så är skillnaden, bland elever som använder droger och de som inte gör det i förhållande till hur mycket de skolkar, signifikant.

41 procent av pojkarna och 44 procent av flickorna i kategorin för högst alkoholkonsumtion svarade att de skolkar ett par gånger i månaden eller oftare. Samma svarsandel för de som inte konsumerar alkohol så var det nio procent av pojkarna och sju procent av flickorna som skolkar ett par gånger i månaden eller oftare.

Bland de som använder narkotika så uppger ca 50 procent att de skolkar ett par gånger eller fler i månaden. Siffran för de som inte använder narkotika ligger på ca 21 procent.¹⁰

2.3 Tema – skolengagemang

Det tredje temat belyser relationen mellan skolengagemang och förseelser i skolan. Det finns mycket forskning inom detta område och jag har valt att ta med två olika rapporter som belyser detta fenomen. Artiklarna är intressanta då de belyser många av de faktorer som har framkommit under intervjuerna och de påvisar hur viktigt det är att vara engagerad i skolan för att få en fungerande skolgång.

Patricia H. Jenkins undersöker i sin rapport ”*School delinquency and school commitment*”, relationen mellan skolengagemang och förseelser i högstadiet, klass 7-8. Samt inverkan av personlig bakgrundshistoria, familjens delaktighet och förmåga att samarbeta i grupp i skolan. Rapporten är baserad på en kvantitativ forskningsenkät och besvarad av 754 elever på ett högstadium i USA. Ett högt skolengagemang är enligt rapporten beroende av personlig

---

⁸ CAN:s rapport nr 114

⁹ Kandel och Mensch 1998 ;95-113

¹⁰ CAN:s rapport 114;90-91

bakgrund, familjens engagemang samt förmågan att umgås i grupper och finna gemenskap inom skolan.

Med skolengagemang menas i denna rapport värdesättande av utbildningsmål. Förseelser definieras med handlingar mot personer eller egendom i skolan som stör utbildningsprocessen, lära ut och lära. Det finns enligt rapporten tre typer av förseelser i skolan; brott i skolan, dåligt uppförande samt avsaknad av närvaro/skol. Brott i skolan innefattar här innehav och bruk av alkohol, droger och vapen samt övergrepp på skolpersonal eller andra elever. Under dåligt uppförande innefattas provocerande språk, skadegörelse på skolans egendom, rökning, olydnad, fusk samt att kasta saker i klassrummet. Det uppges även att dessa problem oftast börjar före gymnasiet. Rapporten visar på att den vanligaste företeelsen i skolan är att prata i klassen, tätt följt av att vägra göra läxor samt att komma försent till skolan. Enligt den besvarade enkäten så visar det sig finnas ett starkt samband mellan förseelser i skolan och om man är engagerad i skolan eller ej.¹¹

Artikeln ”*High school educational success and subsequent usage: A panel analysis following adolescents into young adulthood*” undersöker hur framgångar under gymnasiet påverkar ungdomars cigarett, alkohol och droganvändande under övergångsfasen till att bli unga vuxna. Studien är utförd 1978-81 och rör 3399 amerikaner i åldern 21-22 år. Författarna har använt sig av avgångsbetyg och collegeplaner som ett mätinstrument för framgångar i skolan. De har även använt två variabler för att mäta livsstilen hos respondenterna genom att fråga hur ofta de skolkar och hur ofta de är ute på kvällarna. Undersökningen visade att cigarettökning, alkoholkonsumtion och användande av illegala droger hade en negativ inverkan på både betyg och collegeplaner. Likväl så visade det sig att de ungdomar som skolkade mer och som oftare var ute med kompisar på kvällarna hade lägre betyg. Undersökningen visade däremot att det enbart var antalet utekvällar som påverkade planerna för college medan betygen inte hade någon direkt effekt på detta.¹²

2.4 Tema- kompisinflytande

Det fjärde och sista temat som jag vill belysa är relaterat till hur ungdomar påverkas av andra i sin närhet och hur viktiga kompisar är för de ungdomar som har ett avvikande beteende.

I artikeln ”*Childrens classroom peer relationships and subsequent educational outcomes*” studeras det om det finns något samband mellan kompisrelationer och förmågan att lyckas i skolan. Studien är longitudinell och sträcker sig över tio år på 524 barn och ungdomar. I första mätningen så var barnen åtta år gamla. Den andra och sista mätningen gjordes när samma ungdomar förväntades ha börjat på college. I den första mätningen fick varje elev välja de tre elever de tyckte bäst om samt de tre elever de tyckte sämst om. I den senare mätningen visade det sig att de elever som var bättre omtyckta av sina klasskamrater var de som lyckades bäst i skolan och inte hoppade av i samma utsträckning. Det är alltså, enligt undersökningen, de elever som har flest kompisar i skolan som är de som lyckas bäst. Det visade sig även att de elever som inte påvisade ett aggressivt och avvikande beteende i den första mätningen var de

---

¹¹ P-H Jenkins 1995; 221-239

¹² John Schulenberg; Jerald G. Bachman; Patrik M. O'Malley; Lloyd D. Johnston, 1994;45-63
13 Risi, Susan; Gerhardstein, Rebecca och Kistner, Janet. 2003;351-361

som tog examen i de flesta fall. De elever som i den första mätningen visade sig vara tillbakadragna var de elever som sedan visade större tendens till att hoppa av skolan.¹³

Det finns många anledningar till att ungdomar väljer att hoppa av skolan. Artikeln *“Investigating the effects of family, peer, and school domains on postdropout drug use”* undersöker bland annat hur problem i under skolgången, som till exempel avvikande kompisar och tidigt brukande av droger leder till att ungdomar väljer att hoppa av skolan. Studien är gjord under år 1988 och 1992 och sammanlagt 10 678 ungdomar svarade på en enkät. Studien visar att elever som inte är engagerade i sin skolgång och har en negativ syn på sina lärare använder droger i större utsträckning. Det visade sig även att elever som umgås med kompisar som har ett avvikande beteende och de som spenderar mycket tid med sina vänner använder en större mängd droger än de som inte gör det. Däremot så visar denna undersökning att dessa komponenter inte har ett lika stort samband med om man hoppar av skolan eller ej.¹⁴

2.5 Sammanfattning av tidigare forskning

De teman som har framkommit under sökningen av tidigare forskning kommer att finnas med i resultatdelen. Nedan följer en kort sammanfattning av den tidigare forskningen för att sedan lättare kunna dra en parallell mellan valda artiklar och resultat av studien.

Temat skolengagemang har tagits med i uppsatsen då det är en viktig del för att se hur en individ upplever skolan. Den tidigare forskningen inom detta område visar att elever med ett lågt engagemang för skolan inte heller håller sig till skolans förhållningssätt när det gäller regler och förmågan att knyta an till och hörsamma de vuxna på skolan. De elever som inte kommer i tid till skolan, pratar i klassrummet eller använder sig av till exempel droger också är de elever som inte är lika engagerade i sin skolgång. Enligt forskningen så är det alltså de elever som har en negativ attityd till skolan och som har ett starkt samband till sina kompisar som också är de som har mindre närvaro i skolan.

Ett annat tema bland de valda artiklarna är hur droger påverkar närvaron i skolan. Kring detta ämne finns det relativt mycket forskning som alla pekar på samma sak, nämligen att de som använder droger under skolgången också skolkar i större omfattning. Detta tema blev ett självklart val då alla ungdomar som intervjuats har drogproblematik.

Det tredje temat berör relationen mellan skolengagemang och avvikande beteende. Här visar det sig att ungdomar som är mindre engagerade i skolan genom att till exempel inte lyssna på lektionerna eller läsa läxor också är de ungdomar som befinner sig i riskzonen för ett avvikande beteende. Detta tema kommer att beröras under resultatdelen då det under intervjuernas gång har framkommit att så också är fallet i underlaget för denna studie.

Det fjärde temat behandlar hur inflytande från kompisar påverkar skolgången. Det har visat sig i de flesta av de valda artiklarna att de ungdomar som har kompisar som betar sig avvikande också själva kan påbörja en avvikande karriär. De ungdomar som umgås med sina vänner i större utsträckning verkar ligga i större riskzon för att hamna i ett drogmissbruk.

---

¹⁴ Drapela, Laurie A. 2006;37;316

3. Teori

Även då uppsatsen är skriven fenomenologiskt så har jag ett teoriavsnitt som grund eftersom det är ur dessa som mina idéer till uppsatsen har tillkommit. Många teorier behandlar hur ungdomar integreras i samhället för att bli fullvärdiga medlemmar av detta. Jag har valt att använda socialisationsprocessen som ett underlag för mitt ämne då den belyser hur viktig skolan är för ungdomar för att kunna få en trygg och stabil grund att stå på och på så sätt kunna undvika att hamna i ett avvikande beteende.

3.1 Socialisationsprocess

Den process som ska hjälpa de nya samhällsmedlemmarna att införliva de normer och regler som finns i omgivningen kallas för socialisationsprocessen. Socialisationen gör det möjligt för barnet att lära sig att utveckla sina förmågor och att lära sig att anpassa sig efter omgivningen. Innan man är en fullvärdig medlem av samhället så måste man internaliseras genom att inte bara leva i sig egen värld utan även ta del av andras tillvaro i denna värld. I den primära socialisationen är det främst familjen eller andra signifikanta andra som står för den kulturella inläringen. Det är så man lär sig språket och de grundläggande beteendemönster som utgör grunden för framtiden. Barnet övertar de signifikantas roller och attityder och gör dessa till sina egna. Det är som är verkligt utanför barnet blir också dennes egen verklighet. Eftersom att man inte kan välja sina signifikanta andra så är även internalisering av en speciell verklighet oundviklig. Den sekundära socialisationen är nästa fas i livet. Denna fas måste alltid föregås av ett av primärsocialisationen redan format jag.¹⁵ Här spelar faktorer som skolan och kompisar in och ska fortsätta på den socialisering som de signifikanta andra påbörjat under den primära fasen och det är denna sekundära process som jag har valt att använda mig av i uppsatsen. Även massmedia och delaktighet i olika organisationer spelar en viktig roll i denna fas av barnets utveckling. Här är det de sociala samspelet mellan aktörer i samhället som hjälper individen att skaffa sig ytterligare kunskaper om normer och värderingar i samhället som de växer upp i. I den sekundära socialisationen så spelar alltså lärare en stor roll men här är det viktigt att påpeka att en lärare inte automatiskt ses som en signifikant andre. De ses enbart som en funktionär som har en formell uppgift att överföra kunskaper på barnet. Det behöver alltså inte vara en specifik lärare som överför denna kunskap utan kan enkelt överföras med vilken lärare som helst inom samma ämne.¹⁶

För min del är denna teori en grundsten för att kunna fråga respondenter hur de har förhållit sig till skolan och dess regler eftersom det här kan ses att lärare och institutioner inte behöver vara en betydande del av en ungdoms liv. Det finns med andra ord en möjlighet att välja att en lärare inte är en signifikant andre som fortsätter internaliseringen av den unge och att man på så sätt kan välja att distansera sig från skolan och dess aktörer.

3.2 Kontrollteori

Kontrollteorin är vald för att kunna se det avvikande beteendet ur ett bredare perspektiv. För uppsatsen spelar den en stor betydelse då jag valt att se hur ungdomarna har upplevt den sociala miljön som finns i skolan och hur denna kan påverka en eventuell avvikarkarriär. Kontrollteorin försöker förklara hur en individ från första början hamnar i en situation där man är mer mottaglig för avvikande normer och värderingar. Jag har valt att titta på Luckmann och Bergers bok *Kunskaps sociologi* då jag ansåg att denna bok tar upp teorin ur ett mer kunskapsbaserat perspektiv. Teorin om den sociala kontrollteorin utvecklades av Tomas Hirschi och han använder sig av begreppet sociala band som ett sätt att kunna förklara hur

---

¹⁵ Luckmann och Berger 1998;153-163

¹⁶ Ibid;163-170

individerna anpassar sig till det etablerade samhällslivet. Enligt Hirschi är det bristen på begränsningar som får människor att hamna i ett avvikande beteende. Han använder sig av fyra komponenter för att beskriva dessa sociala band. Det första är *anknytning*, vilket innebär vikten av att de betydelsefulla människor vi har runt omkring oss är socialt etablerade människor. Detta gör det svårare för en människa att hamna i avvikande beteende.¹⁷ Denna komponent är av stor betydelse för min uppsats då det under intervjuernas gång har visat sig att ungdomarna har haft lättare att relatera till ungdomar som inte heller är socialt etablerade i samhället. Den andra komponenten innefattar *åtagande* och med detta menar Hirschi att ju mer vi har i åtagande, exempelvis arbete och familj, desto svårare är det för individen att hamna i ett avvikande beteende. Den tredje punkten är *deltagande* och här är det konventionella och legitima verksamheter som lagsporter och föreningsliv som gör möjligheterna mindre att hamna i avvikande beteende på grund av att det inte finns lika mycket tid till detta.¹⁸ Denna komponent är också intressant för min uppsats då det har visat sig att ungdomarna inte har visat några tecken på att de hade fritidssysselsättningar utan att de istället använde fritiden till att driva runt på stan eller hänga hemma hos kompisar. Den fjärde och sista komponenten är *tro* och här är just tron på att de normer och värderingar, som den dominerande normstrukturens legitimitet innefattar, är de som ska följas.

Enligt Hirschi så är det de sociala banden till betydelsefulla andra som är det viktigaste för att vi inte ska hamna i ett avvikande beteende. Ju starkare bandet är mellan en människa/människa eller mellan människa/aktiviteter desto större är chansen att man tror på att de normer och värderingar som finns i samhället är de man ska leva efter.

Walter Reckless är en amerikansk kriminolog som utvecklade kontrollteorin. Hans intresse var inte att se anledningarna till att folk begår avvikande handlingar utan istället ville han se vad som avhåller folk från att begå kriminella handlingar. Hans kontrollteori utgår från idén att det finns inre och yttre återhållande krafter som avskärmar individen från de påtryckningar som ett avvikande beteende innebär. I de yttre krafterna räknas oftast familjen och andra stödjande grupper och i de inre krafterna så är det olika jag-faktorer som fungerar som en buffert när det gäller lagöverträdelser. Jag-faktorerna innefattar bland annat en positiv självbild och hög toleranströskel. Detta är intressanta faktorer som jag Reckless menar att om dessa återhållande krafter är svaga så eller i extrema fall helt frånvarande så är det större risk att man hamnar i ett avvikande beteende. Reckless talar även om olika sannolikhetsgrader för att hamna i ett avvikande beteende beroende på styrkan i återhållskrafterna. För de industrialiserade länderna så är det den inre kraften som är den viktigaste då individerna i dessa länder ofta spenderar mycket tid från sina familjer. Enligt Reckless så kan teorin användas preventivt och kartlägga de ungdomar som befinner sig i riskzonen för avvikande beteende. Till exempel genom att hjälpa ungdomar med svaga inre återhållande att hitta tron på sig själv igen och att i eftervärden försöka rekonstruera fungerande yttre återhållande krafter.¹⁹

4. Metod:

I denna studie ligger fokus på hur ungdomar har uppfattat sin skolgång och därför har den kvalitativa metoden valts. Den kvalitativa metoden kännetecknas genom en subjekt-subjektrelation och det är närheten man får genom intervjuerna som ligger till grunden för kunskapsutvecklingen²⁰. Den kvalitativa forskningen används för att beskriva ett fenomen ingående och för att kunna uttala sig om en viss situation. Jag vill försöka se det fenomen som

---

¹⁷ Hilde 1996;94-99

¹⁸ Ibid; 1996;95-99

¹⁹ Ibid;1996;94-99

²⁰ Holme och Solvang 1991;7-17

undersöks inifrån för att på så sätt ge mig och läsaren en ökad förståelse av företeelsen som studeras.²¹ Med detta som grund har jag valt att arbeta fenomenologiskt. Den fenomenologiska metoden kommer väl till pass då respondenterna har behandling som gemensam nämnare och utmaningen blir att fånga upplevelsen och essensen i deras berättelser om sin skolgång. Jag hoppas att med denna metod kunna fånga upplevelsen av hur de tänker och känner angående sindåvarande och/eller nuvarande skolgång.

4.1 Presentation av den fenomenologiska ansatsen

Den fenomenologiska ansatsen bottnar ur ett filosofiskt perspektiv och beskriver en individs upplevelse av en viss händelse eller ett så kallat fenomen. Metoden härstammar från Edmund Husserls livsvärldsteori och med det menas att vi inte kan fånga beskrivningen av det objektiva utan enbart människans upplevelse av det objektiva. Husserl menade att naturvetenskapen hade alltför stort inflytande på samhällsvetenskapen och att den med all sin logik leder till en avhumanisering av samhället.²² Tanken med fenomenologi är att beskriva världen genom människors upplevelser och vad upplevelsen betyder för dem. Fenomenologin ska försöka undvika reduktionism och istället sätta den vetenskapliga förförståelsen inom parentes för att på så sätt kunna komma fram till ett fenomen fritt från omskrivningar och istället sätta sig in i och beskriva världen som människor upplever den.²³ Det är av största vikt att forskaren inte drar egna slutsatser utan ”går till sakerna själva” genom att sätta sin egen förförståelse inom parentes.²⁴ Det är det rena fenomenet, så som det upplevs, som ska vara slutprodukten i en fenomenologisk forskning och detta ska visas utan antaganden om dess ursprung och orsaker.²⁵ På detta sätt så kan man undvika att ta saker för givet och på så sätt få en ny syn på en viss upplevelse.²⁶

Den fenomenologiska metoden ligger närmst till hands för min undersökning då jag är intresserad av att se hur ungdomarna har uppfattat ett visst fenomen, nämligen sin skolgång. Genom att läsa igenom intervjuerna och se hur dessa är ordnade och relaterade till varandra har jag kunnat bilda ett antal begrepp. En fenomenologisk dataanalys går metodologiskt ut på reduktion. Man analyserar de olika citaten och tematiken för att finna alla möjliga innebörder i de intervjuades berättelser. Forskaren ska istället förlita sig på intuition, fantasi och universella strukturer för att beskriva respondenternas upplevelse.²⁷ Frågorna till intervjun i en fenomenologisk undersökning ska utforska betydelsen av den specifika upplevelsen för individen och beskriva informantens vardagliga upplevelse av fenomenet.²⁸

4.2 Min förförståelse inom ämnet

Trots att studien är fenomenologisk så går det inte att komma ifrån att jag har en viss förförståelse inom ämnet då jag har arbetat ungdomar som har denna typ av problematik. Jag har i mitt yrke upplevt att ungdomar som befinner sig på behandlingshem inte generellt har en positiv upplevelse av skolan och att de har varit stökiga och/eller frånvarande största delen av skolorperioden. Detta på grund av att andra saker som till exempel droger eller kriminalitet har fått högsta fokus i deras liv. Min förförståelse säger mig också att många av ungdomarna har en stegrande frånvaro i takt med att deras missbrukar- och/eller kriminella karriär har tagit

---

²¹ Ibid;100

²² Dahlberg, Drew och Nyström 2001;43-44

²³ Kvale 1997; 55

²⁴ Creswell 1998;51-55

²⁵ Husserl 1989;23-28

²⁶ Dahlberg, Drew och Nyström 2001; 47

²⁷ Creswell, 1998; 51-56

²⁸ Dahlberg, Drew och Nyström 2001;44

fart. Vidare så anser jag att de ungdomar som befinner sig på behandling ofta har en snedvriden bild på hur de uppfattar sig själva och/eller hur andra uppfattar dem och att detta påverkar deras beteende eller uppfattning om hur skolan har varit. Det är viktigt att påpeka att min förförståelse består av mycket mer än det här och att jag enbart har tagit med ett par stycken av dessa på grund av utrymmesskäl. Av vikt är också att nämna att det inte enbart är på grund av mitt yrke som jag har dessa uppfattningar utan även för att jag både har sett och upplevt vissa av dessa företeelser under min egen skolgång.

4.3 Tillvägagångssätt

Nedan kommer ett avsnitt där jag redogör för hur jag har gått till väga under forskningsprocessens gång.

4.3.1 Urval

Urvalet är av stor betydelse för hur utfallet på forskningen kommer att bli, fel urval kan leda till att hela undersökningen blir oanvändbar.²⁹ Ett strategiskt urval innebär att respondenterna måste uppfylla vissa medvetna kriterier för att kunna ingå i urvalsgruppen.³⁰ Urvalet begränsades till ungdomar som har färsk minnen av hur det var att gå i grundskolan och därför valdes ungdomar som var mellan 16 och 22 år. Enligt de kriterier som är grunden för uppsatsen så valdes ungdomar som befinner sig i behandling för drog och/eller kriminalitet då det är dessa avvikande beteenden som uppsatsen grundar sig på.

Urvalet gick till så att jag ringde runt till behandlingshem för ungdomar och pratade med personalen på respektive ställe. De informerades om syftet med studien och om vad intervjuerna skulle användas till. De flesta behandlingshem ringde, efter överläggning med chefer och intagna ungdomar, upp och meddelade om jag hade fått godkänt att komma. Ungdomarna fick av personalen veta lite kortfattat vad studien skulle handla om innan jag kom. Urvalsformen blev till slut ett bekvämlighetsurval då jag valde att intervjua de första ungdomar som tackat ja till att medverka. Eftersom ungdomarna sitter på behandlingshem så fick jag i samtliga fall åka till respektive behandlingshem och geografiskt så blev urvalet fördelat på behandlingshem i mellersta Sverige. När jag kom till respektive behandlingshem så pratade personalen kort med mig och ställde ytterligare frågor om intervjuens syfte innan jag fick träffa ungdomarna. Jag valde att inte lägga någon större vikt vid att få en jämn könsfördelning. Det blev således att fem killar och tre tjejer som valde att delta. En tjej föll dock bort på grund av sjukdom och slutresultatet blev sammanlagt sju intervjuer.

När jag träffade ungdomarna så upplystes de om att jag enbart kommer att använda deras intervjuer i forskningssyfte. De informerades också om att jag har sekretess och att anonymitet garanteras. Vidare fick ungdomarna veta att de när som helst kunde avbryta intervjun och att de inte behövde svara på de frågor som på något sätt kändes utelämnande och obekväma. I samförstånd med ungdomarna så bandades intervjuerna. Trots regelbunden mail- och telefonkontakt så var det många behandlingshem som tackade nej till att delta. Detta kan bero på att många av ungdomarna på behandlingshem befinner sig i en väldigt utsatt situation och att det är en känslig grupp att intervjua.

4.3.2 Datainsamling

Datainsamlingen gjordes genom halvstrukturerade kvalitativa intervjuer med sju ungdomar.³¹ Ungdomarna träffade jag främst på de behandlingshem där de var placerade. Det skulle

---

²⁹ Holme och Solvang 1991;114-115

³⁰ Ibid; 1991;101-105

³¹ Kvale 1997;118-123

givetvis ha varit bra att ungdomarna själva hade fått välja ett ställe där de känner sig trygga men på grund av hur deras situation ser ut så var valmöjligheterna begränsade. Då jag även har fått tag på respondenter som befinner sig i utslussningsfasen på sin behandling så har jag träffat två ungdomar hemma hos sig själva på deras begäran.

4.3.3 Kvalitativa intervjuer

I kvalitativ forskning vill man undvika att forskaren styr intervjun. Kvalitativa intervjuer används för att kunna sätta sig in i respondentens situation och se världen utifrån dennes perspektiv, då det är respondenternas upplevelse som ska ligga till grund för intervjuens art.³² Meningen är att de synpunkter som kommer fram är resultat av respondentens egna uppfattningar. Därför används inte några standardiserade frågeformulär eftersom varje kvalitativ intervju är unik och det ska i största möjliga utsträckning vara respondenten som styr utvecklingen av intervjun.³³ Forskaren har dock alltid en uppfattning om vissa faktorer och områden som är viktiga och som bör belysas för att kunna få fram så relevanta svar som möjligt utifrån studiens syfte. Därför fanns det en intervjumall (se bilaga 1) som var förberedd som stöd. Intervjuerna blev således halvstrukturerade men i enlighet med den kvalitativa forskningen och fenomenologin, så var det respondenterna som fick styra samtalet i största möjliga utsträckning.³⁴ Intervjuerna gjordes på platser där jag kunde vara ostörd med ungdomarna och jag lade stor vikt vid att försöka få dem att känna sig så avslappnade som möjligt. Varje intervju varade mellan 45 och 75 minuter. Ett par gånger då samtalet hamnade alltför långt ifrån forskningens syfte var jag tvungen att avbryta och föra in samtalet på rätt bana igen.

4.3.4 Analys av data enligt fenomenologi

Analysen av intervjuerna är gjord i enlighet med fenomenologins utgångspunkter. Analysförfarandet är indelat i fyra olika steg. Det första steget innebär att man ska läsa igenom varje intervju för att kunna skapa en generell förståelse om fenomenets art. Denna genomläsning ligger till grund för steg två som innefattar att man läser igenom det insamlade materialet ytterligare för att kunna finna meningsbärande enheter. De enheter som inte är av relevans reduceras för att kunna fånga kärnan i berättelserna. Steg tre innebär att de meningsbärande enheterna ska studeras närmre för att man ska kunna skapa sig en förståelse för materialet. Detta steg innefattar även att de mer generella enheterna bryts ner till teman som ligger till grund för en fenomenologisk studie. Det fjärde och sista steget är att hitta essensen i de teman som framkom i steg tre.³⁵

För min del så innebar detta att jag transkriberade varje intervju så fort jag kom hem för att ha dessa i färskt minne. Efter detta var gjort så läste jag igenom varje intervju ett flertal gånger för att kunna få en helhetssyn. Redan vid en första genomläsning så urskiljdes vissa ord och meningar som kändes bärande i intervjuerna. Efter att ha läst igenom intervjuerna ytterligare en gång så kunde jag börja urskilja de teman som kommer att utgöra grunden för uppsatsen. I dessa teman så kunde jag hitta vissa uttalanden och meningar som gjorde det möjligt för mig att exemplifiera temana genom citat. Temana kunde sedan sammanföras och bilda det som jag anser är essensen i ungdomarnas berättelser.

---

³² Esaiasson 2003;253-255

³³ Holme & Solvang 1991;100

³⁴ Kvale 1997;118-123

³⁵ Giorgi 1985;10-15

4.4 Forskningsetiska principer

För att skydda individerna mot att andra kan få insyn i deras liv så måste vissa forskningsetiska principer följas. Detta individskyddskrav innefattar att människor inte ska komma till fysiskt eller psykiskt lidande eller känna sig kränkta och förödmjukande under forskningens gång. Individskyddskravet är indelat i fyra grupper. Jag har använt mig av dessa som en mall vid kontakten med behandlingshemmen och under intervjuernas gång. Genom att berätta för personalen vad studiens syfte var, och även ungdomarna när jag senare träffade dem, så uppfylldes *informationskravet*. Både personal och ungdomar upplystes om att det medverkan var frivillig och att de när som helst kunde avbryta intervjun så uppfylldes även *samtyckeskravet*. Vidare informerades det om att intervjun enbart skulle användas i forskningssyfte och då uppfylldes *nyttjandekravet*. Enligt nyttjandekravet valde jag att använda mig av ungdomar över 15 år då dessa inte behöver samtycke av föräldrar eller vårdnadshavare. Alla ungdomar och även berörd personal fick veta att konfidentialitet garanteras och att ingen utomstående kan få ta del av materialet så uppfylldes *konfidentialitetskravet*. Jag är medveten om att trots att det största försiktighet har iakttagits vid både den första kontakten samt vid intervjuerna så kan de frågor som ställts kunnat kännas kränkande för respondenterna eftersom frågorna är av personlig art. Dock har inga sådana klagomål inkommit varken under intervjuens gång eller i efterhand.³⁶

5. Resultat/Analys

I detta avsnitt kommer det att finnas en analysdel utifrån de intervjuer som är gjorda. För att kunna svara på frågan om hur ungdomarna har upplevt sin skolgång och om det finns några gemensamma nämnare i berättelserna så har det framkommit fem olika teman som alla berör olika delar i ungdomarnas berättelser om sin skolgång. För att få en inblick i ungdomarna så följer först en kort presentation av samtliga respondenter innan jag kommer in på de teman som framkommit i intervjuerna. Alla namn är fiktiva för att garantera anonymitet och ingenting om varifrån ungdomarna kommer ifrån eller vilket behandlingshem de suttit på kan urskiljas varken genom presentationen eller i de citat som jag valt att ta med.

”Anders” är 18 år.

Han är på behandling på grund av drogmissbruk och kriminalitet. Han har gått på IV-programmet och fått sina grundskolebetyg där. Efter ett par månader på gymnasiet så hoppade han dock av.

”Carl” är 17 år.

Han är på behandling på grund av drogmissbruk och grövre kriminalitet.

Han har slutbetyg från grundskolan och började gymnasiet men hoppade av efter ett par månader.

”David” är 21 år.

Han bor i träningslägenhet via sitt behandlingshem där han har varit på grund av drogmissbruk och kriminalitet.

Han hoppade av skolan i åttan och har senare pluggat upp vissa ämnen men har inga fullständiga grundskolebetyg.

”Erik” är 18 år.

Han befinner sig just nu i utslussningsverksamhet från behandlingshemmet. Där har han varit på grund av alkohol- och drogmissbruk.

---

³⁶ Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*, 14/4-2009

Han har slutbetyg från grundskolan men har hoppat av gymnasiet.

”Fredrik” är 17 år.

Han befinner sig på behandlingshem för drogmissbruk.

Fredrik har inga betyg från grundskolan och påbörjade aldrig gymnasiet.

”Anna” är 19 år.

Hon befinner sig i utslussningsverksamhet från behandlingshemmet där hon har varit placerad på grund av drogmissbruk.

Hon har slutbetyg från grundskolan. Det första året på gymnasiet så funkade allt bra men sedan så började hon skolka och missbruka alltmer och hoppade därefter av skolan.

”Camilla” är 19 år.

Hon befinner sig på behandling för drogmissbruk.

Camilla har genom att plugga upp sina betyg på behandlingshemmet fått slutbetyg från grundskolan. Hon har inte påbörjat några gymnasiestudier.

5.1 Tema 1 – Elevens upplevelse av skolan

Tema ett är av största relevans i förhållande till frågeställningen om hur ungdomar har upplevt sin skolgång. Det finns många olika sätt att se på sin skolgång beroende på vad man vill ha ut av denna. De första spontana reaktionerna ifrån ungdomarna har varit att skolan inte har varit någon positiv upplevelse.

Carl: ”ja, alltså det var ju skittråkigt i skolan. Det var väl helt okej att lära sig grejer och sådant. Alltså det är vissa ämnen jag har svårt i och det var ju tråkigt på dem. Ja, det var ju roligt att träffa polarna och så.. men resten, nej tack liksom.”

Att uppleva att det har varit svårt i skolan redan från start är en faktor som påverkar hur resterande av skoltiden kommer att se ut. Att bli mobbad är ett starkt och konkret motiv till att inte trivas i skolan och det är något som en kille har upplevt och beskrivit såhär:

David: ”Jag fick gå om redan i tvåan, på lågstadiet. Jag hade svårt att sitta stilla och vara med. Jag var överallt och ingenstans. Jag var strulig i skolan då också. För då var det mycket mobbing, jag var utsatt för mobbing. Jag försvarade mig genom att slå. Så det var stökigt i skolan med mycket bråk. Från tvåan var det rätt mycket mobbing.”

En del av ungdomarna berättar att det var de stillasittande lektionerna som var minst intressanta och att detta då kan ses som följd till att han/hon upplevt att de inte var roligt att gå i skolan.

Fredrik :”Så jävla tråkigt och segt alltså (...) fan sitta på lektion bara. Och bara glo. Skriva en massa skit. (...)Men det var att när alla gick ut så gick jag också ut så att (...) jo, idrott och hemkunskap. Dom var roliga. För man behövde inte göra så mycket. Alltså man behövde ju inte sitta och skriva eller läsa och så. Man behövde bara göra, fysiskt liksom.”

Analys av tema 1

Det de flesta beskriver är ett *allmänt ointresse* för skolan. Det är inte det som händer på lektionerna och kvalitén på undervisning som är det väsentliga utan för många av ungdomarna verkar det vara det som är utanför lektionerna som är grunden för att man trivs i skolan.. Ungdomarna beskriver att det är det *vännerna* och den *gemenskap* som dessa utgör som är

den största anledningen till om man trivs eller ej. Några av ungdomarna berättar att den enda faktiska anledningen till att de gick till skolan på morgonen var just att kompisarna var där. *Stillasittande lektioner* är också en faktor som påverkar ungdomarnas syn på skolan till det negativa eftersom dessa beskrivs som tråkiga. Istället berättar ungdomarna att det är de fysiska lektionerna som har varit roliga och intressanta. En anledning till att dessa lektioner har varit en positiv upplevelse verkar vara för att ungdomarna inte behövde anstränga sig. En av ungdomarna berättade att det var *mobbningen* som var den största faktorn till att han har en negativ upplevelse av skolan. Att bli mobbad är en faktor som i högsta grad kan leda till att skolan ses som jobbig och negativ men detta verkar inte vara något som är representativt i ungdomarnas berättelser.

5.2 Tema 2 – Närvaro i skolan

Tema två rör närvaro i skolan. Att vara närvarande i skolan och på lektioner är en förutsättning för att man ska kunna få en uppfattning av skolan. Det har därför varit av största vikt från min sida att se hur ungdomarna själva har uppfattat sin närvaro i skolan och det är ett tema som alla ungdomar berättar om under intervjuerna. De flesta respondenterna berättar att de ändå varit ganska mycket i skolan men inte varit aktiva på lektionerna eller inte alls varit på lektionerna. En av respondenterna beskriver sin närvaro i skolan på det här sättet:

Anders *"ja, det är ju inte för att jag älskat skolan. Jag vet inte. Jag gick bara dit liksom. Jag har ju alltid varit morgonpigga och sådär. Det fanns ju inget annat att göra. Vaknar man liksom sju på morgonen en vardag och inte kan somna om. Ja då kan man ju lika gärna gå (...) men på lektionerna gjorde man ju inte så jäkla mycket"*

En av de största anledningarna till att ungdomarna har befunnit sig i skolan verkar vara att kompisarna har varit där. En kille beskriver relationen till skolan såhär:

David *"Men vi var ändå rätt mycket i skolan. Hela gänget som jag hängde med. Vi var där och man satt på lektioner. Man hängde i skolan alltså. Även när jag blev avstängd från skolan så gick man dit ändå"*

Intressant är även att påpeka att han använder "vi" istället för "jag" vilket ytterligare kan tyda på att kompisarna var viktiga för hans del under skoltiden.

Några av våra respondenter har från början uppfatta sig själva som ganska duktiga i skolan men i takt med att drogerna kom in i deras liv så ökade frånvaron i skolan. En kille beskriver sin upplevelse av detta såhär:

Carl *"Jag hade bara ingen lust att tänka på skolan. Då var det bara drogerna som betydde nått och så var det jobb (...) I högstadiet var det inte speciellt mycket. Då kunde jag skolka någon gång då och då. Men i ettan var det ju i stort sett hela tiden (...) Nej, men jag var mest drogpåverkad i skolan då"*

En tjej belyser samma tendens i sin berättelse genom sin berättelse:

Camilla *"Började skolka i sexan. Vi skulle vara i skogen på onsdagar och då tog jag sovorgon. (...) Det började väl lite där men det var väl bara några gånger liksom. Sen i sjuan. Nja höstterminen gick rätt bra. Sen vårterminen så hade jag 98 procent frånvaro (...) Började dricka när jag var 13 och sen vart de droger när jag var 14 (...) Man var ju slut fysiskt också av drogerna och då vart man hemma."*

Trots drogerna så har några respondenter ändå gått till skolan för att få upp sin närvaro och på så sätt kunna behålla sitt studiebidrag. Anna berättar att hon var i skolan för att: *”det skulle se bra ut att man hade varit där liksom. Man tyckte väl att så länge man var närvarande. Så var det ju att hade man en viss procent frånvaro så drog dom ju in studiebidraget.*

Analys av tema 2

Som det tidigare temat visade så bygger även detta tema till stor del på *kompisrelaterade faktorer*. Närvaron i skolan står för de flesta av respondenterna i direkt relation till kompisarna. Anledningen till att de har gått till skolan är till stor del att de har haft sina vänner där och att det *inte har funnits något annat att göra om dagarna*. Ingen av respondenterna har uppgett att de gick till skolan för att kunna ta del av lektioner och utbildning. En annan ansevärd anledning till närvaron i skolan är för att ungdomarna inte ska förlora sitt studiebidrag. Det framkommer i berättelserna att studiebidraget i största utsträckning gick åt för att köpa droger eller alkohol. *Drogerna* spelar alltså en stor betydelse för om ungdomen har varit närvarande i skolan. Ungdomarna beskriver att när drogerna kom in i bilden så ökade även frånvaron i rask takt. Respondenterna nämner faktorer som *bakfylla* och den *fysiska utmattning* som bakfyllan leder till som anledningar till att stanna hemma.

5.3 Tema 3 - Intresse av att inhämta kunskap.

Tema tre har jag valt att se som en fortsättning på de två tidigare temana. Detta tema är tydligt framkommande i alla intervjuerna och rör huruvida ungdomarna har haft för intresse att inskaffa kunskap under lektionerna. Det framkommer från de flesta att så inte har varit fallet. David berättar att han aldrig tog med sig några läxor hem och skyllde på sin mamma när läxorna inte var gjorda.

För några ungdomar verkade det viktigt att ändå få betyg ifrån skolan och när han fick reda på att det inte fanns underlag för att få betyg så läste han upp samtliga ämnen.

Erik: ”Efter halva nian hade vi ett möte och dom sa att jag hade IG i samtliga ämnen. Då jobbade jag upp till ett IG två VG och resten G. Det är alltså inte så svårt att hålla gränsen för G”

Det finns en viss antydning till att ungdomarna tycker att det är pinsamt att berätta att de inte har några betyg från skolan och det är för många av dem av största vikt att berätta att de i efterhand ångrar att de inte tog skolan på allvar. Ungdomarna berättar även att den största drivkraften till att klara av skolan och få betyg så att man kan vidareutbilda sig inte är för att de själva anser att det är viktigt utan för att man annars skulle bli betraktad som en sämre människa. Erik berättar som ett exempel att man: *”Måste ha gymnasieutbildning, för man är ju ingen jäkla luffare.”*

De av ungdomarna som har fått betyg från grundskolan och kommit in på gymnasiet berättar att det är där som skolgången börjat gå utför. Drogerna spelar för dessa ungdomar en stor roll i förmågan att inhämta kunskap. Många av ungdomarna berättar att betygen blev lidande ju längre in i drogmissbruket de kom.

Anna: ”Från trean har jag inga betyg alls. Då var det bara massa annan skit. Från tvåan... har jag väl, jag vet inte hur många IG jag hade i tvåan kanske sex sju eller nånting.”

Analys av tema 3

Jag har använt mig av *betyg* som ett instrument för att mäta ungdomarnas nivå av engagemang. Detta för att det verkar som att ungdomarna själva anser att det är betyget som har avgjort hur engagerade de har varit. Ett engagemang kommer inifrån människan själv och

det är få yttre faktorer som kan påverka om man inte känner att man orkar eller vill. I läroplanen står det att *”skolan ska skapa en social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära”*³⁷. Lärande ses idag som en process där elevens egen aktivitet är i fokus och det är eleven som ska vara drivkraften i sin egen läroprocess och vara ett eget ansvarigt subjekt.³⁸ För att kunna få slutbetyg ifrån skolan och för att kunna ha en fungerande skolgång är det således viktigt att man själv tar ansvar för sitt engagemang och det är här som det finns brister i ungdomarnas berättelser. Ungdomarna vittnar om att det är yttre faktorer som till exempel *droger* som har varit den största orsaken till att de inte har engagerat sig i sin skolgång. Finns det ett tillräckligt stort engagemang så skulle dessa svårigheter kunna övervinnas. Det låga engagemanget kan annars bidra till att svårigheterna tar överhand och kan ses som en ursäkt till att inte studera vilket verkar vara fallet i dessa ungdomars berättelser.

5.4 Tema 4 - Rollen i klassrummet

Detta tema berör hur ungdomarna uppfattat sig själva i skolan men även hur de har uppfattat hur de andra aktörerna i skolan såg på dem. Dessa uppfattningar är viktiga för att kunna fånga elevens bild på sig själv i förhållande till hur de har uppfattat sin skolgång. De flesta av ungdomarna har uppfattat sig själv som stökiga och ofokuserade på lektionerna.

Erik: Men jag var ju busig och så här. Kunde inte sitta stilla och snackade hela tiden... man fick ju sitta längst fram och så. För att man pratade och störde”

Att få med sig andra i beteendet verkar ha varit en drivkraft för några av våra respondenter. Carl berättar om att han tyckte att det var kul att hålla på och störa andra när han lyckades få mig sig andra på samma spår. Detta vittnar om att kompisarnas syn spelar in i hur ungdomarna har betett sig.

Ungdomarna är noga med att berätta hur de tror att både lärare och andra elever uppfattade dem. Anders säger att: *”Nä, det var väl bara jag som var, om man säger, klassen svarta får. Jag fick ju sitta själv, för jag störde ju liksom alla andra.”* Han har upplevt det som att han inte var som alla andra och dessutom att han störde sina klasskamrater genom sitt uppträdande, vilket han uttrycker såhär: *”Ja, dom var ju inte som mig. Dom ville ju sköta sig. Eller det ville väl jag med men det vart ju inte så.”*

Det är inte enbart Anders som anser att de har stört på lektioner och gjort det svårare för de andra utan detta verkar vara återkommande i de flesta av ungdomarnas berättelser.

Det förekommer också ofta i intervjuerna att ungdomarna gör skillnad på hur de har varit i skolan och hur de har varit hemma. David berättar att han var *”världens snällaste”* när han var hemma för att inte släkten skulle se att det var något som var fel.

Analys av tema 4

Det är svårt att veta om ungdomarnas uppfattningar av sig själva är ett resultat av att de hunnit reflektera över sig själva i efterhand. Troligtvis så har de inte uppmärksammat sitt beteende på samma vis under skoltidens gång. Många av ungdomarna berättar dock att de kände att de var *annorlunda* i förhållande till andra och att även lärare uppfattade dem så genom att till exempel sätta han eller henne längst fram i klassrummet för att kunna ha mer uppsikt. De flesta ungdomar berättar att det aldrig var någon annan elev som sa till dem att sluta störa på lektionerna utan att de oftast fick hållas. En av ungdomarna berättar att det förmodligen hade

---

³⁷ LPO94/Kap.1-Skolans uppdrag

³⁸ Olesen och Pedersen, 2000 ;100

hjälp lite bättre om någon av de ”populära” eleverna hade sagt åt dem att lugna ner sig. I många av intervjuerna så berättar ungdomarna att de har blivit anklagade för saker som de faktiskt inte hade gjort. Det verkar som att ungdomarna har känt sig *kränkta och nervärderade* på grund av detta. Några av dem har i efterhand reflekterat över detta och insett att det kanske inte var så konstigt eftersom det var dom som brukade ”hitta på skit” i skolan. Det är svårt att utesluta faktorer som tidigare bakgrund och familjesituation i detta tema eftersom detta i allra högsta grad påverkar hur en individ ser på sig själv.

5.5 Tema 5 - Om att lyssna på lärare och att förhålla sig till skolans regler.

Det verkar som att de flesta av våra respondenter inte har haft förmågan att lyssna på skolpersonal och att rätta sig efter de regler som finns för att kunna få en fungerande skolgång och som i sin tur leder till att man får slutbetyg från grundskolan. Tema fem är återkommande i samtliga intervjuer. Detta är ett tema som har en tydlig koppling till den sekundära socialisationen och att eleven inte behöver se sin lärare som en signifikant andre utan kan välja att låta bli att ta till sig det som denne säger. En av våra respondenter visar på ett tydligt sätt att han inte har lyssnat på äldre:

David: *”Vissa har sagt till mig – Du ska respektera äldre liksom. Men varför ska jag göra det? Jag har fortfarande svårt att respektera äldre.”*

Denna åsikt, som skulle kunna ses som något radikal, visar tydligt att respondenten inte anser att vuxna är några som han vill eller behöver lyssna på. Att göra uppror som ungdom är ett återkommande fenomen och kanske även ett försök till att hitta sina egna vägar istället för att behöva göra som andra säger.

Jag anser att det finns ett tydligt ”vi mot dom” i ungdomarnas berättelser. Lärare anses oftast mest som tjatiga och irriterande vilket Camilla beskriver såhär: *”Det var väl så att dom kunde tjata tio gånger och vi fortsatte att prata ändå.”* Fredrik beskriver samma fenomen men har även inneslutit sina kompisar: *”Ja, vi fick utskällning nästan varje dag. Men det var ju ingenting som fastnade i huvudet liksom (...) alltså man tar inte åt sig så mycket när en lärare säger något”*

Att förhålla sig till de regler som finns i skolan verkar inte vara något ungdomarna har brytt sig så mycket om. Reglerna anses vara ”larviga och fjantiga”. Att röka på skolgården är något som många av ungdomarna har gjort trots återkommande tillsägelser om att det inte är tillåtet. Likaså framkommer det att ungdomarna inte har kommit i tid till lektioner eller hängt av sig jackorna utanför.

Analys av tema 5

Att inte kunna lyssna på vuxna är en faktor som ofta är ett resultat från de tidigaste levnadsåren. Föräldrar eller andra signifikanta andra kanske inte har satt upp gränser under uppväxten och kan då ha skapat en grund för hur den unge kommer att förhålla sig till andra vuxna. I ovanstående uttalanden så anser jag att ungdomarna inte har viljan att förstå att det krävs ett samspel och ömsesidig respekt för att skolan ska vara en trivsamt plats för alla. I många av berättelserna så använder sig ungdomarna sig av ett ”vi” när de ska berätta om sin roll i skolan. Detta vittnar om att de inte har varit ensamma i beteendet utan än en gång så har kompisarna präglat förhållningssättet. Samtliga ungdomar vittnar i sina berättelser om att de inte har lyssnat på lärare eller andra aktörer på skolan. Om man ser till det tidigare temat så kan det däremot vara så att ungdomarna kanske hade lyssnat om det hade varit en klasskamrat som hade yttrat sig. Detta tema är långt mer komplext än vad som kan rymmas i denna

uppsats eftersom jag medvetet valt att inte se till uppväxtmiljö och jag inser att dessa faktorer är nödvändiga för att kunna få en helhetssyn på varför ungdomarna agerar som de gör mot skolans aktörer. Däremot så anser jag ändå temat vara viktigt eftersom det är representativt för alla de intervjuade ungdomarna.

5.6 Essensen: Den sociala skolan

Efter att ha läst igenom intervjuerna så hittade jag fem stycken olika teman som jag tyckte belyste fenomenet på ett adekvat sätt. Dessa teman kunde alla sammanställas till en essens som jag valt att kalla: *Den sociala skolan* eftersom jag anser att det är den sociala delen av skolan som belystes mest hos alla respondenter. De flesta av ungdomarna tar upp och beskriver under alla teman att det är vännerna och den gemenskap som dessa utgör som är grunden till hur de har upplevt sin skolgång. Min uppfattning är att det är kompisarna som är drivkraften för respondenterna i de flesta avseenden och detta utgör en röd tråd genom alla intervjuer. Den främsta anledningen till att ungdomarna verkade befinna sig i skolan var för att deras vänner var där och att det blev ett naturligt ställe att "hänga" på. Under intervjuernas gång som vittnade ungdomarna om att det fanns ett tydligt "vi mot dom" vilket jag finner intressant och kommer att diskutera kring i den avslutande delen.

6. Diskussion

I denna avslutande del kommer jag att knyta an det jag kommit fram till i förhållande till frågor/syfte, tidigare forskning och de valda teorierna för att kunna se om mina frågeställningar har besvarats. Jag kommer även att föra en avslutande diskussion om mina resultat samt om huruvida den valda metoden har varit den bästa för studien. Till sist kommer jag föra en avslutande reflektion kring resultatet samt reflektera över hur en vidare forskning i ämnet skulle kunna se ut.

6.1 Resultat i anknytning till frågor/syfte

Syftet med uppsatsen var att undersöka hur ungdomar som befinner sig i behandling för drogmissbruk och/eller kriminalitet har upplevt sin skolgång. Det var genom ungdomarnas subjektiva berättelser som jag ville se om det finns några gemensamma nämnare som senare presenteras i form av teman. Efter sju intervjuer så framkom fem stycken teman som alla belyser hur dessa ungdomar har upplevt sin skolgång. Tillsammans utgjorde dessa teman en essens som jag valt att kalla "den sociala skolan".

Jag har valt att kursivera de ord som jag anser vara utkristalliserade ur de teman jag funnit. Det som huvudsakligen kan urskiljas är att de intervjuades syn på skolan är *allmänt negativ*. När ungdomarna benämner något positivt om skolan så är det oftast i termer av *kompisar* och *gemenskap*. Det verkar alltså vara så att kompisarna är den största anledning till om ungdomarna har trivts i skolan eller ej. Skolan ses i övrigt som tråkig och det verkar inte ha funnits något större intresse av att inhämta kunskap. En ungdom uttrycker däremot att det var helt okej att lära sig saker men att det var de *stillasittande* lektionerna och *oförmågan att koncentrera* sig på dessa lektioner som var det värsta med skolan. Ett par gånger har ungdomarna uttryckt sig att "det inte var deras grej" att gå i skolan. Detta svar är ofta följt av att ungdomarna berättar att de har *känt sig annorlunda* i jämförelse med sina skolkamrater.

Alla ungdomar har uppgett att de har varit *frånvarande relativt mycket*. När de var närvarande så verkar det återigen vara så att de inte var lektionerna och intresset av att inhämta kunskap som var det väsentliga utan att deras kompisar var där. Skolan som institution och det som förväntas av en som skolelev verkar inte ha varit den väsentliga anledningen till att vistas i skolan. Andra faktorer som påverkade deras närvaro i skolan var att de var tvungna att vara

närvarande för att kunna få *studiebidrag*. Från intervjuerna så kan jag urskilja att de har uppfattat att ju *längre in i drogmissbruket de kom desto högre blev frånvaron*. Samtliga ungdomar har hoppat av skolan och ur intervjuerna kunde det främst urskiljas två stycken typer, de som har gått färdigt grundskolan och sen påbörjat gymnasiet för att där hoppa av och de som har hoppat av redan i högstadiet.

Ungdomarna har ofta uppfattat sig själva som *störiga och bråkiga* på lektionerna och det är även så de har uppfattat att andra ser på dem. Samtliga ungdomar har pratat mycket på lektionerna och inte heller brytt sig om vad lärarna har sagt till dem utan istället låtit bli att göra läxor samt kommit försent till lektionerna. Det är för mig av största vikt att påpeka att mycket av det som har framkommit av intervjuerna inte är typiskt för enbart denna undersökningsgrupp. Mycket av det som framkommer kan även relateras till ungdomar som inte har haft någon avvikande karriär.

6.2 Resultat i anknytning till tidigare forskning.

Mycket av det som finns beskrivet i tidigare forskning går att förena med det som framkommit under intervjuerna. I enlighet med tidigare forskning så verkar det vara så att ungdomar som använder droger skolkar i större utsträckning än de som inte gör det och för vissa ungdomar så leder drogerna till att de hoppar av skolan helt. Detta verkar stämma bra med de som jag intervjuat. Däremot så ser jag en liten skillnad i dessa ungdomars berättelser då de ofta har befunnit sig i skolan men inte medverkat på lektioner. För de flesta har det varit kompisar eller brist på annat att göra som har lockat dem till att komma till skolan trots att de inte gått på lektioner. Några av ungdomarna har beskrivit att de varit på lektionerna men enbart suttit och hängt med sina vänner istället för att engagera sig i inläringen.

Enligt CAN:s undersökning så finns det ingen signifikant skillnad i om ungdomar trivs i skolan oavsett om de använder droger eller inte. Detta verkar inte helt stämma överens med min undersökningsgrupp. De har alla nämnt att de inte trivdes i skolan men ändå så har jag upplevt att deras negativa attityd härstammar främst från att de inte var intresserade av att inhämta kunskap. Andra anledningar till att de inte har trivts är att de var tvungna att sitta stilla på lektioner och att de tyckte att skolans regler var löjliga. Trots den negativa klangen bland respondenterna så upplever jag ändå att de trivdes med sina vänner som fanns i skolan och detta kan man se framförallt då ungdomarna ibland valt att gå till skolan för att träffa kompisarna men inte gå på lektionerna.

I P-H Jenkins rapport visade det sig att det ofta är ungdomar som använder sig av droger som är de som ger upphov till förseelser i klassrummet och i skolan. Till förseelse så räknas här att prata i klassrummet, att inte göra läxor samt att komma försent till skolan eller skolka. Samtliga ungdomar i min undersökning har berättat om att de har varit högljudda och pratiga i klassrummet och därmed stört undervisningen. De flesta har även berättat att de kom försent till lektionerna och att de skolkade mycket. Eftersom de flesta ungdomar även har uppgett att de inte hade några slutbetyg så verkar det som att de inte gjorde så mycket läxor. Den tidigare forskningen har i detta fall påvisat att det är ungdomar som är ute oftare på kvällarna och som skolkar mycket är de som har lägre betyg.

Det är intressant att se hur den tidigare forskningen ändå skiljer sig emellanåt. I några av artiklarna så är det de elever som har flest vänner som lyckas bäst i skolan som är de som lyckas bäst i skolan. I motsats till detta så visar det sig att de elever som har tätast kontakt med sina vänner är de som hoppar av skolan i större utsträckning. Detta kan bero på att de elever som har ett starkt band till sina vänner kanske inte ger lika mycket utrymme för andra

människor runt omkring. Jag tolkar det som att det är en relativt liten grupp som är sammansvetsade och det är inom denna grupp som det avvikande beteende kan blomma ut just för att kontakten är så tät. En annan tolkning av detta kan vara att det krävs en form av självständighet och även viktiga signifikanta andra för att kunna hålla sig utanför det avvikande beteende som en grupp kan generera. Det skulle däremot krävas mer ingående forskning inom detta ämne för att kunna dra några slutsatser och eftersom det inte är studiens syfte så spekulerar jag enbart i utfallet och lämnar slutsatserna därhän.

6.3 Resultat i anknytning till teorier

De olika teman som jag valt har alla att göra med den sekundära socialisationen och förmågan att kunna anpassa sig efter skolans regler. Den sekundära socialisationen är viktig för att man ska kunna fortsätta internaliseringen i samhället.³⁹ För de intervjuade ungdomarna så har den sekundära socialisationen främst bestått av kompisar och det visar sig att kompisarna har haft det allra största inflytandet på hur ungdomarna har upplevt sin skolgång. Skolan som lärosäte och lärare som förmedlare av kunskap har inte varit lika viktig för dessa ungdomar. I dessa fall så är inte läraren en signifikant andre utan har istället bytts ut mot andra viktiga aktörer, nämligen just kompisarna. Det visar sig tydligt i berättelserna att ungdomarna har sett sina lärare som enbart funktionärer som har till uppgift att förmedla kunskap. Detta kan vara en anledning till att ungdomarna inte har lyssnat på det som lärarna säger, både när det gäller kunskapsinläring och när det gäller att förhålla sig till skolans regler. Jag har valt att bortse ifrån den primära socialiseringen men det går ändå inte att komma ifrån att den på många sätt har påverkat ungdomens förmåga att hantera den sekundära socialiseringen.

Den sociala kontrollteorin har jag valt att ha med som ett verktyg för att se hur dessa ungdomars beteende kan förklaras ur en social kontext. De intervjuade ungdomarna har alla hamnat i ett avvikande beteende på grund av olika faktorer och berättelserna vittnar om att vännerna är den mest betydelsefulla grundstenen i skolgången. Utifrån Hirschis kontrollteori så kan man tänka sig att ungdomarna har misslyckats att knyta an till betydelsefulla andra och att de inte heller tror på eller engagerar sig i socialt accepterade aktiviteter som till exempel skolan. När dessa ungdomar dessutom hamnar tillsammans med vänner som även de ligger i riskzonen för ett avvikande beteende så kommer de troligtvis att hamna i situationer som inte är normen i samhället då de saknar band till vedertagna regler. Dessa ungdomar verkar inte heller se att deras beteende har några konsekvenser och utan de sociala banden till betydelsefulla andra så har de inte heller något att förlora på sitt beteende. Teorin kan användas preventivt genom att försöka kartlägga hur ungdomars sociala band ser ut och på så sätt kunna stödja och aktivera ungdomar på ett adekvat sätt.⁴⁰

Ur intervjuerna har jag kunnat urskilja att ungdomarna inte finner att skolan är viktig ur ett utbildningssyfte och oförmågan att knyta an till denna är en anledning till att ungdomarna kan ha hamnat i ett avvikande beteende.

6.4. Metoddiskussion

Som forskare stöter man på en rad olika problem och svårigheter som alla kan äventyra studiens utgång. För mig var den kvalitativa forskningsmetoden ett självklart val då jag ville undersöka hur ett visst fenomen har upplevts. Detta gjordes genom kvalitativa intervjuer för att kunna få upplevelsen av detta fenomen så giltigt som möjligt. Att välja de ungdomar som befinner sig i behandling eller har avslutat behandling var ett medvetet val då det är denna del av populationen som jag ville komma åt. Då intervjuerna är få till antalet så kan utfallet inte generaliseras till en större population utan kan istället ses som en grundval för en större och

³⁹ Luckmann och Berger 1998;153-163

⁴⁰ Hilte 1996;94-99

mer omfattande studie. Då jag inte är någon erfaren intervjuare så kan också reliabiliteten vara i fara eftersom jag har lärt mig genom arbetets gång och utvecklat intervjuerna i takt med att det insamlade materialet ökade.

Den fenomenologiska metoden har använts eftersom då jag vill söka hur respondenterna har upplevt ett visst fenomen. Jag anser att den valda metoden är den som passar bäst i relation till syftet med uppsatsen. Inom fenomenologin är det av största vikt att inte omskriva respondenternas berättelser utan istället fånga essensen i deras livsvärld. Jag anser att den fenomenologiska metoden är den som är bäst lämpad till studiens syfte. Metoden är aningen komplicerad och troligtvis inte helt lämplig för nybörjare som jag då det är svårt att veta om jag verkligen nått till kärnan i fenomenet eller om det är så att ens förförståelse trots allt färgat utfallet. Anledningen till att jag har tagit med min egen förförståelse är för att jag som en avslutande del ville diskutera detta i förhållande till resultatet. Detta för att jag ville få en röd tråd genom studien och göra den intressant för läsarna. Jag anser dock inte att min förförståelse på något sätt har präglat utgången av resultatet. För att kritisera min egen uppsats så kan jag i efterhand säga att ämnet är bredare än jag först ville inse. Jag har haft svårt av avgränsa mig då jag har insett att ämnet är mycket mer komplext och utbrett än jag någonsin trott. Det finns så mycket olika anledningar till att ungdomar har en viss syn på skolan och det har varit en utmaning att enbart se till skolgången och inte de andra faktorerna.

6.5 Avslutande diskussion

Som man kan se så framkommer det ur uppsatsen att ungdomar som befinner sig i behandling har en uppfattning av skolan som delas av många andra ungdomar. Men det går inte att komma ifrån att berättelserna även skiljer sig från andra genom att det ibland är relativt radikala åsikter som framkommer. Ungdomarna har alla en negativ syn på skolan men det som är mest övergripande är att det som är positivt oftast benämns i termer som "kompisar" och "gemenskap". Innan intervjuernas början så trodde jag inte att kompisarna hade ett så stort inflytande på om man ansåg att det var kul att gå till skolan eller inte men för dessa ungdomar så har kompisarna haft största prioritet i alla nämnda teman. Men det visar sig vara så att det är kompisarna som har utgjort själva grunden till att gå till skolan om dagarna. Den sekundära socialisationen visar sig vara väldigt viktig för de intervjuade ungdomarna. Det jag även uppmärksammar är hur ungdomarna har sett på sina lärare. Lärarna har inte på något sätt setts som signifikanta andra utan har istället benämnts som "*jobbiga*" och "*irriterande*" när de har försökt att upprätthålla skolans regler. Jag är medveten om och kan inte nog betona att det inte enbart är elever som befinner sig på behandlingshem som har en negativ syn på skolan utan det är ett allmänt känt faktum bland ungdomar. Däremot så kan jag sätta mig själv som motpool genom att säga att även om jag ansåg att skolan inte alltid var en positiv upplevelse så visste jag att det var ett nödvändigt ont för framtiden. Denna brist på respekt är intressant och jag är medveten om att den oftast bottnar i ett dåligt förhållande till exempelvis föräldrar där gränssättande inte har varit en central del i uppfostran. Det kan vara intressant att studera detta vidare och se om det är så att ungdomar som inte förhåller sig till regler i skolan inte heller gör det hemma. Det kan även vara intressant att intervjua ungdomar som inte befinner sig i behandling och därmed inte har ett avvikande beteende som grund för att se hur stor skillnaden är. Vidare kan det som tidigare nämnt också vara av intresse att se hur ungdomar som har en negativ syn på skolan och lärarna har upplevt sin primära socialisering och om det går att finna ett samband mellan dessa.

Det har varit intressant och givande att få ta del i ungdomarnas berättelser och från första början så ville jag att denna studie skulle kunna användas i preventivt syfte. Mestadels för att kunna se om det finns gemensamma nämnare i berättelserna och på så sätt kunna stävja en

utveckling av avvikande beteende. Däremot så kan jag i efterhand säga att mitt mål med studien skulle kräva åtskilliga fler intervjuer och kanske även en insikt i hur ungdomarna har haft det under sina första levnadsår. Jag kan med andra ord medge att jag inte kan komma ifrån att den primära socialiseringen är av största vikt för att kunna sätta dessa berättelser i en kontext. Skolgången är numer en viktig del av uppväxten och många av de ungdomar som väljer att hoppa av skolan blir idag utanför samhället. Det jag frågar mig själv och även skulle vilja ge i uppgift till någon annan att studera, är om det finns ett sätt att hjälpa dessa ungdomar att se skolan som positiv. Kan det vara så att skolan idag blir ett ställe där man främjar avvikande beteende istället för att vara en förlängning av föräldrar eller andra signifikanta andras uppfostran? Att skolan egentligen bara är en plats att hänga på och diskutera vad man ska göra på kvällen efter att skolan slutat och inte ett ställe där man främjar en intellektuell och individuell utveckling? Kan vi mäta människors kunskap genom betygssättande eller finns det andra alternativ som kan leda till en individbaserad utveckling som främjar alla? Alla har rätt till att gå i skolan och skollagen är en lång och komplicerad text som innefattar allt från hur luncherna ska se ut till vilka lärare som ska anställas. Det borde då också kunna finnas mer utrymme för att utforma en skola som fungerar även för de som inte kan sitta stilla på lektioner utan som istället är mer praktiskt lagda. Det är min förhoppning att skolan blir en plats för alla och inte bara för dem som kan sitta stilla, lyssna på information och läsa läxorna när de kommer hem.

7. Sammanfattning

Genom att väva samman teorier och tidigare forskning med mitt insamlade material så anser jag att jag svarat på mitt syfte med uppsatsen. Intervjuerna visar att den generella upplevelsen av skolan är allmänt negativ bland ungdomarna. Det framkommer också att ungdomarna inte hade något speciellt intresse av att inhämta kunskap utan att den primära anledningen till att de var i skolan var för att umgås med sina kompisar. Det visar sig även att dessa ungdomar har upplevt att de var bråkiga och stökiga på lektionerna och att de även ansåg att skolans övriga aktörer hade denna syn. De flesta av ungdomarna har inte några slutbetyg från grundskolan och/eller gymnasiet utan har istället valt att hoppa av skolan. Däremot så har det varit intressant att höra att de i efterhand ångrar att de inte tog skolan på allvar vilket kan vittna om att en av anledningarna till att de inte ansåg skolan som viktig kan vara att missbruket tog för stor plats i deras liv. Ämnet är stort och brett och det skulle krävas en mängd analyser och observationer för att komma till en slutsats om varför ungdomarna har en så negativ syn på skolan men min förhoppning är att väcka nya tankar hos läsare och underlag för eventuella merstudier och fortsatt forskning.

Referenslista:

Artiklar/rapporter/avhandlingar

Drapela, Laurie A,
Investigating the Effects of Family, Peer, and School Domains on Postdropout Drug Use.
(2006)

Youth & Society; Vol.37 No.3 p.316-347

Patricia H. Jenkins,
School Delinquency and School Commitment, (1995)
Sociology of Education, Vol. 68, No. 3. pp.221-239

John Schulenberg; Jerald G. Bachman; Patrik M. O'Malley; Lloyd D. Johnston,
High School Educational Success and Subsequent Usage: A Panel Analysis Following
Adolescents into Young Adulthood, (1994)

Journal of Health and Social Behavior, Vol.35, No. 1. pp.45-62.

Barbara S. Mensch and Denise B. Kandel,
Dropping Out of High School and Drug Involvement (1995)
Source: *Sociology of Education*, Vol. 61, No. 2 pp. 95-113 Published by: American
Sociological Association

Risi, Susan; Gerhardstein, Rebecca och Kistner, Janet.
Childrens classroom peer relationships and subsequent educational outcomes (2003)
Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology. Vol 32(3), pp. 351-361

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, Skolelevers drogvanor 2008.
Rapport nr 114.

Litteratur

Arvidson, Peter och Rosengren, Karl Erik Sociologisk metodik (2002) Liber förlag

Berger, Peter L och Luckmann, Thomas. *Kunskapsociologi*, (1996) ScandBook AB

Becker, Howard S. *Utanför* (2006) Arkiv förlag

Berglund, Stig-Arne. *Social pedagogik*. (2000) Studentlitteratur AB, Lund

Creswell, John W. *Qualitative Inquiry and research design*, (1998) Sage Publication Inc.

Dahlberg, Karin; Drew, Nancy och Nyström, Maria. *Reflective lifeworld research* (2001)
Studentlitteratur AB, Lund

Esaiasson, Peter. *Metodpraktikan*. (2003) Nordstedts juridik AB

Giddens, Anthony. *Sociologi* (2003) Studentlitteratur AB, Lund

Giorgi, Amedeo. *Phenomenology and psychological research*. (1985) Duquesne University
Press

Hilte, Mats. *Avvikande beteende – en sociologisk introduktion* (1996) Studentlitteratur, Lund

Holme, Idar M och Solvang, Bernt K. *Forskningsmetodik* (1991) Studentlitteratur AB, Lund

Husserl, Edmund. *Fenomenologins idé.* (1995) Bokförlaget Daidalos

Kvale, Steinar. *Den kvalitativa forskningsintervjun* (1997) Studentlitteratur AB, Lund

Olesen, Sören G och Pedersen, Peter M. *Pedagogik i ett sociologiskt perspektiv* (2004) Studentlitteratur AB, Lund

Internetadresser:

Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*,20090414

http://www.vr.se/download/18.7f7bb63a11eb5b697f3800012802/forskningsetiska_principer_tf_2002.pdf

Skolverket, LPO94

<http://www.escandinavo.com/download/lpo94swe.pdf>

Bilaga 1

Intervjumall

Demografiska frågor

Hur gammal är du?

Har du slutbetyg från grundskolan?

Social miljö

Hur tyckte du att det var i skolan?

Hade du nära vänner i skolan?

Var det skillnad mellan låg, mellan och högstadiet?

Vad gjorde ni på raster och håltimmar?

Kände du dig någon gång utanför i skolan?

Tror du att du någon gång fått någon annan att känna sig utanför?

Kontakt med vuxna

Fanns det lärare eller annan personal som du tyckte lyssnade på dig och kunde hjälpa dig?

Fanns det någon fritidsledare eller liknande på skolan som man kunde prata eller bara hänga med?

Hur tycker du att det är att prata om problem med vuxna? Med vuxna som arbetar på skolan?

Studie miljö

Gick det bra i skolan? Hade du godkänt i grundämnena? Hade du godkänt eller högre betyg i de flesta ämnena?

Var det skillnad mellan låg, mellan och högstadiet?

Hur var det på lektionerna? Var det svårt att koncentrera sig? Blev du störd av andra? Var du en sån som pratade mycket och kanske störde andra? Vad tror du lärarna tyckte om dig? Vad tyckte du om lärarna?

Fanns det någon lärare du tyckte bättre om och varför isf?

Vilka ämnen var roligt i skolan?

Gjorde du något uppehåll i dina studier? Varför?

Ordning och uppförande

Följde du skolans regler?

Kom du i tid till lektionerna? Lyssnade du på vad lärare och andra vuxna sa? Varför gjorde du som du gjorde?

Vad tycker du om de regler som finns i skolan? Varför tror du att dessa regler finns? Brydde du dig om dessa regler?

Skolkade du? Varför? Varför inte?

Fick du någon gång kvarsittning eller någon form av bestraffning?

Avvikande beteende

Varför befinner du dig på behandlingshem?

När var första gången du kom i kontakt med droger? När var första gången du gjorde något kriminellt?

Hur var ditt liv innan dessa händelser?

Har du tänkt på varför du valde att testa droger? Snattade, misshandlade etc

Blev det annorlunda i skolan efter det?

Ser du något samband mellan hur det var i skolan och hur du levde ditt liv?

Tror du att det finns något som skolan kunde gjort annorlunda för att ditt liv skulle sett annorlunda ut?

Hur fungerade du i skolan?

Vilken roll hade du i klassrummet?

Vilken roll hade du i kompisgänget i skolan?